

تحلیل رابطه بین نشاط اجتماعی و گرایش به اعتیاد
(در بین جوانان ۱۸-۳۰ ساله شهر یزد)

اکبر زارع‌شاه‌آبادی^۱
محمد مبارکی^{*۲}
الهه فردوسی‌زاده نائینی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۶/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۲/۰۸

چکیده

نشاط یکی از ضروری‌ترین خواسته‌های فطری و نیازهای روانی انسان‌ها به شمار می‌رود. نقش نشاط در جامعه به‌گونه‌ای است که فقدان آن پیامدهای منفی همچون اعتیاد را برای شهروندان یک جامعه، به دنبال دارد. با توجه به اهمیت این مسأله، پژوهش حاضر سعی دارد با استفاده از روش پیمایش، رابطه‌ی نشاط اجتماعی و گرایش به اعتیاد را در بین جوانان ۱۸-۳۰ ساله شهر یزد بررسی نماید. جامعه آماری از طریق فرمول کوکران ۳۸۴ نفر برآورد گردید. با استفاده از تکنیک نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، نمونه‌ها مورد بررسی قرار گرفتند. تحلیل رگرسیون چندمتغیره نشان می‌دهد متغیرهای احساس عجز، احساس یأس به همراه متغیرهای سن و جنس توانسته‌اند ۲۰٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین نمایند. نتایج تحلیل مسیر نشان می‌دهد که همه متغیرها به غیر از متغیر احساس تنهایی تأثیر غیرمستقیم و معناداری بر متغیر گرایش به اعتیاد داشته‌اند.

کلیدواژه‌ها: نشاط اجتماعی، سرمایه اجتماعی، گرایش به اعتیاد، جوانان

۱- دانشجویار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد

۲- استادیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد (* نویسنده مسئول)

۳- کارشناس ارشد پژوهش علوم اجتماعی دانشگاه یزد

*: نویسنده مسئول

مقدمه و بیان مسئله

نشاط و سعادت فردی و اجتماعی، یکی از مهم‌ترین و پررنگ‌ترین آرزوهای بشر در تمام دوره‌های پیشین بوده است و به‌عنوان ضروری‌ترین خواسته‌های فطری و نیازهای روانی انسان‌ها به‌شمار می‌رود (عنبری و حقی، ۱۳۹۳: ۲) و به دلیل اینکه همواره با خرسندی، خوش‌بینی و امید و اعتماد همراه است، می‌تواند به عنوان یک کاتالیزور، نقش شتاب‌دهنده‌ای در فرایند توسعه‌ی یک جامعه داشته باشد (موسوی، ۱۳۹۲: ۱۷).

موتور محرکه توسعه پایدار «نشاط اجتماعی» است که از انحرافات اجتماعی می‌کاهد، امنیت اجتماعی را افزایش می‌دهد و همبستگی اجتماعی را زیاد می‌کند و بیگانگی با جامعه را کاهش می‌دهد (بشیرنژاد، ۱۳۹۲: ۶۴). در حالی که فقدان و کمبود آن افسردگی، بدبینی و ارزیابی منفی از رویدادها، بی‌علاقگی به اجتماع و کار، کم‌رنگ شدن وجدان کاری، اعتیاد به موادمخدر، ناهنجاری‌های اجتماعی، رواج خشونت در روابط اجتماعی، طلاق، گرایش به فرهنگ بیگانه و غیر خودی و ... را به بار می‌آورد (خوش‌فر و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۸۴).

وضعیت عمومی نشاط اجتماعی در ایران به استناد شواهد و آمار چندان رضایت‌بخش نیست و بر اساس شرایط جامعه نشاط اجتماعی در ایران در مرز بحران و هشدار عنوان شده است. بر اساس پژوهشی در سطح بین‌المللی (۲۰۱۰)، سطح نشاط و شادی در دامنه تغییرات (۰-۱۰) در ایران برابر با ۶، انحراف معیار (نابرابری نشاط) آن برابر با ۲/۶۸ و رتبه‌ی ایران در بین ۹۵ کشور مورد مطالعه ۵۱ بوده است که در مقایسه با برخی از کشورها از جمله دانمارک، ایسلند، کانادا، ایرلند، هلند، آلمان، بریتانیا، ایتالیا، اندونزی، ژاپن، پرتغال و ... در حد پایین‌تری قرار دارد و به لحاظ نابرابری شادی در بین آن کشورها رقم بالاتری را به خود اختصاص داده است (الماسی‌جزی، ۱۳۹۲: ۷). همچنین آمار مربوط به مرگ‌ومیر افراد جوانی که به دنبال ایجاد نشاط و شادی کاذب با استفاده از داروهای روان‌گردان و مواد مخدر در کشور به صورت جسته و گریخته و البته نادقیق در جراید عمومی اعلام می‌شود گواه دیگری بر این مدعاست (احمدی، ۱۳۹۲: ۷). آمارها و شواهد موجود در زمینه اعتیاد به موادمخدر نیز، نشان‌دهنده‌ی معضل اعتیاد و سوء‌مصرف مواد در ایران به خصوص در بین جوانان است. آنچه توجه‌برانگیز و بسیار تکان‌دهنده جلوه می‌کند پایین آمدن میانگین سن اعتیاد و افزایش گرایش نوجوانان و جوانان به مواد اعتیادآور است (موسوی‌نژاد، ۱۳۸۳: ۱۹۵).

از آنجاکه، سلامت جامعه و افراد آن کلیدی برای موجودیت کارآمد هر جامعه محسوب می‌شود و سلامت و کارآیی افراد جامعه باعث پویایی و تحرک در جامعه می‌شود لذا، وجود سطح بالایی از نشاط اجتماعی عاملی مؤثر در افزایش سلامت افراد جامعه و عدم انحراف و اعتیاد آنها است و نشاط اجتماعی به دلیل ماهیت و محتوایی که دارد از این پتانسیل برخوردار است که در

تحلیل‌های نظری به کارگرفته شود و یکی از آنها حوزه‌ی آسیب‌های اجتماعی است. امروزه ماهیت پیچیده‌ی آسیب‌های اجتماعی ایجاب می‌کند تا در برخورد و شناخت با تجدیدنظر و تکمیل نظریه‌های موجود، با اتکا به یافته‌های نوین، دایره‌ی شناخت خود را گسترده‌تر سازیم. از این منظر نشاط اجتماعی به عنوان ابزاری اساسی قابلیت و کارایی بالایی در تبیین و توضیح مسائل و مشکلات، از جمله آسیب‌های اجتماعی دارد. چنانچه می‌توان از آن به‌عنوان راه‌حل مشکلات اجتماعی نام برد. با توجه به تأثیرات متقابل نشاط اجتماعی با مسائل گوناگون جامعه به خصوص آسیب‌های اجتماعی و نحوه حضور آن در زندگی کنشگران اجتماعی، وجود نشاط اجتماعی در همه عرصه‌های زندگی اجتماعی تک‌تک افراد علی‌الخصوص در بین جوانان، به دلیل پایین آمدن سن گرایش به اعتیاد مهم و ضروری شناخته شده است؛ بنابراین هدف و دغدغه اصلی نگارنده این بوده است که به بررسی رابطه‌ی بین نشاط اجتماعی و گرایش به اعتیاد در بین جوانان بپردازد و مکانیسم‌های مهم و تأثیرگذار در این رابطه را مورد بررسی قرار دهد.

واکاوی ادبیات موضوع

شادمانی و نشاط یک مفهوم چندوجهی و در حال حاضر یک مفهوم نامشخص است که در حوزه‌ی علمی از نیمه دوم قرن ۲۰ به عنوان یک موضوع میان‌رشته‌ای مطرح شده (گالاتزر، ۲۰۰۰: ۵۰۲) و در حوزه‌های گوناگون، تعاریف متفاوتی از شادی و نشاط بیان گردیده است. بررسی و مرور این تعاریف گوناگون احتمالاً نسبت به تعیین معرف‌های مشترک برای مفهوم نشاط اجتماعی کمک خواهد نمود و از این طریق می‌توان سنجش مشترکی را از این مفهوم به عمل آورد؛ بنابراین در زیر به برخی از این تعاریف اشاره می‌گردد:

روان‌شناسی نشاط را به عنوان ماهیتی مربوط به شخصیت^۱ می‌شناسد (گالاتزر، ۲۰۰۰: ۵۰۲) و با توجه به پیامدهایی که به دنبال دارد می‌تواند تأثیر عمیق بر شخصیت هر فردی در زندگی اجتماعی‌اش بگذارد. در واقع، این ایده که نشاط به لذت و رنج محدود نمی‌شود، موضوع جدیدی برای روان‌شناسان نیست (هو، ۲۰۱۱: ۵۶۴). آرگایل درباره‌ی معنای شادکامی می‌نویسد: شادکامی عبارت‌اند از: بودن در حالت خوشحالی و سرور یا دیگر هیجان‌های مثبت، یا عبارت است از: راضی بودن از زندگی خود (آرگایل، ۱۳۸۶: ۱۴). هو^۲ (۲۰۰۶) معتقد است نشاط شامل، تجارب مطلوبی می‌شود که هر فردی از زندگی گذشته، در حال حاضر خود و آینده‌اش کسب کرده، می‌کند یا خواهد کرد. روان‌شناسان اخیراً با مطالعه این مفهوم، متوجه شده‌اند که نشاط فقط یک حالت درونی زودگذر نیست (هو، ۲۰۱۱: ۵۶۴) بلکه می‌تواند به عنوان یک وضعیتی ذهنی از رضایت و

1. Personality

2. Ho

خرسندی و هم به عنوان احساسات مثبت در نظر گرفته شود (لو و گیلومور، ۲۰۰۴: ۲۷۰-۲۶۹). فلاسفه مذهبی، این مفهوم را بیشتر در یک زمینه معنوی و اخلاقی می‌بینند (گالاتزر، ۲۰۰۰: ۵۰۲) و معتقدند که وجود آن در زندگی فردی موجب رستگار شدن فرد می‌گردد (لایارد، ۲۰۰۳: ۳). اقتصاددانانی چون جان لاک و جرمی بنتهام^۱ نیز معتقدند که نشاط مبتنی بر تعداد وقایع لذت‌بخش است. منظور از نشاط، احساس خوب لذت بردن از زندگی و آن احساس فوق‌العاده است و با بدبختی، یعنی احساس بد متفاوت است (همان، ۳). همچنین بنتهام استدلال کرده است که نشاط فقط درآمد یا ثروت نیست، بلکه ترکیبی از رفاه فردی و اجتماعی است (موتا و تریگو پیرا، ۲۰۰۸: ۲). جان استوارت میل^۲ معتقد است نشاط جایی است که ارزش اجتماعی برتر حاکم باشد. برای وی هر ترکیبی از لذت‌ها که لزوماً دردناک نباشد به منزله نشاط نیست (لیدن، ۲۰۱۱: ۸۶۳). با این وجود، جامعه‌شناسان معتقدند که اگرچه نشاط نشان‌دهنده‌ی حالتی از ذهن فرد است ولی بدین معنی نیست که نشاط توسط نگرش ذهنی و بدون در نظر گرفتن شرایط اجتماعی که فرد در آن قرار گرفته است، شناخته شود (کیم، ۲۰۱۱: ۱). در واقع، اهمیت دیدگاه جامعه‌شناختی در محاسبه افکار عمومی است. چون جامعه‌شناسان اصرار دارند که حالات شخصی‌ای مانند نشاط، زمینه اجتماعی دارند (گالاتزر، ۲۰۰۰: ۵۰۱)؛ به عبارت دیگر، نشاط به خودی خود ریشه در اجتماع دارد به طوری که افزایش نشاط مردم را، می‌توان یک شاخص نهایی از یک جامعه خوب در نظر گرفت؛ بنابراین نشاط یک موضوع جامعه‌شناسی است (کیم، ۲۰۱۱: ۱). تحلیل‌گران ساختی به ویژه جامعه‌شناسان نشاط را در بافت اجتماعی و شرایط خاص جامعه و با توجه به فرهنگ‌های هر جامعه‌ای تعریف می‌کنند. در مجموع، جامعه‌شناسان معتقدند نشاط امری است که در اجتماع شکل می‌گیرد و در اجتماع هم گسترش پیدا می‌کند و ممکن است هم در اجتماع نابود شود. پس نشاط تحت تأثیر جامعه و شرایط فردی انسان‌ها قرار دارد و بدین گونه تعریف و تبیین می‌شود.

پیشینه تحقیق

پژوهش‌های انجام‌شده خارج از کشور، درباره رابطه میان نشاط اجتماعی و گرایش به اعتیاد در فضای اجتماعی و سیاسی کاملاً متفاوت از ایران، صورت گرفته، ولی می‌تواند به فهم ما درباره کمیت و کیفیت و اهمیت چنین رابطه‌ای کمک کند. در داخل کشور نیز پژوهشی یافت نشد که مستقیماً به موضوع این تحقیق پرداخته باشد. گرچه در برخی تحقیقات بر اهمیت و تأثیر نشاط اجتماعی به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار تأکید شده یا در برخی دیگر، به عنوان عاملی واسطه‌ای از آن یاد شده است.

1. John Louk & Jeremy Bentham.

2. John Stuart Mill.

- واتسون^۱ در سال (۲۰۰۰) پژوهشی با عنوان "بررسی برنامه‌های شادی‌آفرین بر یادگیری دانش‌آموزان و پیشگیری از اعتیاد" انجام داد. او در پژوهش خود به این نتیجه رسید که یکی از مباحثی که در پژوهش‌های روان‌شناسان در مورد بهره‌وری ذهنی مورد توجه قرار گرفته است بررسی تأثیرات شادی بر حالت‌های روانی دانش‌آموزان و همچنین رضایت از زندگی در بلندمدت و عدم گرایش به سمت اعتیاد می‌باشد (بختیار نصرآبادی و همکاران، ۱۳۸۵: ۷۵۸ به نقل از واتسون).

- شهاب و وست^۲ سال (۲۰۱۲) در تحقیقی با عنوان "تفاوت در شادی افراد سیگاری، افراد قبلاً سیگاری و غیرسیگاری: پژوهش‌های مقطعی از یک پژوهش ملی خانواده" به این نتیجه رسیدند که وضعیت مصرف سیگار، در بین افرادی که سیگار را ترک کرده‌اند در مقایسه با افراد سیگاری و غیرسیگاری متفاوت است. افرادی که قبلاً سیگاری بوده‌اند و به مدت یکسال یا بیشتر سیگار کشیدن را متوقف کرده‌اند، شادتر از افراد سیگاری هستند و بیشتر شبیه به افراد غیر سیگاری می‌باشند. شواهد نشان داده است که سیگار کشیدن ممکن است شادی را کاهش دهد و ترک سیگار شادی افراد را افزایش بدهد.

- اوی شی^۳ در سال (۲۰۱۵) پژوهشی با عنوان "تظاهرات‌های شخصی و محیطی به شراب‌خواری، سیگار کشیدن، قمار و بازی‌های ویدئویی و ارتباط آن با بیماری‌های قلبی و عروقی، فشار خون بالا، آلرژی، خوددرمانی و سطح شادی در بین بزرگسالان: بررسی‌های اجتماعی کشور ژاپن در سال ۲۰۱۰" انجام داد. این پژوهش به منظور مطالعه روابط بین رفتارهای اعتیادآور و سلامت و سعادت انسان در شرق آسیا و در یک محیط شخصی صورت گرفته است. از ۵۰۰۳ بزرگسال ژاپنی (۸۹-۲۰ ساله) که به صورت گروهی مورد مطالعه قرار گرفته بودند اطلاعات زیر حاصل شده است: افرادی که وابستگی به شراب‌خواری داشتند، گزارش شده است که رتبه سلامت پایین، فشار خون بالا و حساسیت‌های غذایی دارند. افرادی که به سیگار کشیدن وابستگی داشته‌اند، گزارش شده است که رتبه سلامت پایینی دارند و احساس ناخشنودی می‌کنند و به بیماری‌های قلبی - عروقی مبتلا هستند و در معرض بیماری‌های خارش و پوستی قرار گرفته‌اند و افرادی که به قمار وابستگی داشتند، گزارش شده است که از رتبه سلامت پایینی برخوردارند و احساس ناخشنودی می‌کنند. همچنین کسانی که اعتیاد به بازی‌های ویدئویی داشتند، گزارش شده است که از سلامت کمتر و به بیماری‌های قلبی عروقی مبتلا هستند. همچنین نتایج نشان داد که افرادی که به سیگار کشیدن، قمار و بازی‌های ویدئویی وابستگی داشتند، از لحاظ سلامت در

---

1. Watson
2. Shahab & West
3. SHiue, Ivy

رتبه‌ی پایینی قرار داشتند و از میزان نشاط متوسطی برخوردار بودند.

- برماس (۱۳۸۲) مقاله‌ای با عنوان "بررسی رابطه افسردگی با نگرش به سوءمصرف موادمخدر در بین دانش‌آموزان مقطع متوسطه" انجام داد. پس از جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل آنها نتایج بدین قرار است: نوجوانان افسرده (صرف‌نظر از جنسیت و پایه‌های تحصیلی آنان) نگرش مثبت‌تری به سوءمصرف موادمخدر دارند. بین نمرات افسردگی و نگرش نوجوانان به سوءمصرف مواد مخدر در گروه عادی، همبستگی مثبت وجود دارد. شیوع افسردگی در بین دانش‌آموزان دختر پایه‌ی اول و پسران پایه سوم متوسطه، بالاتر از سایر پایه‌های تحصیلی است.

- تاتاری و همکاران (۱۳۸۵) پژوهشی با عنوان "بررسی ویژگی‌های اپیدمیولوژیک علل گرایش به اعتیاد در معتادان کرمانشاه" انجام داد. یافته‌های کسب‌شده از قرار زیر است. در اکثر افراد اختلال روانپزشکی مشاهده شد (افسردگی و اضطراب ۴۴/۷۹ درصد). همه گروه‌های سنی عدم دسترسی به تفریحات سالم را بیان می‌داشتند. اولین تجربه موادمخدر در جهت کسب لذت بود (۶۳/۵ درصد).

- عزیزی (۱۳۸۷) در پژوهش خود با عنوان "فقر اقتصادی و سوءمصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی در بین جوانان شهر تهران و شمیرانات" به این نتیجه رسید که فرهنگ بزهکاری، سرمایه اجتماعی و احساس ناامیدی دارای بیشترین تأثیر بر سوءمصرف موادمخدر و مشروبات الکلی دارند. فرهنگ بزهکاری و احساس ناامیدی باعث افزایش سوءمصرف موادمخدر و مشروبات الکلی و افزایش سرمایه اجتماعی باعث کاهش آن در میان افراد مورد بررسی می‌شود.

- آقابخشی و همکاران (۱۳۸۸) مقاله‌ای با عنوان "بررسی عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به سوءمصرف موادمخدر صنعتی" انجام دادند. این نوع پژوهش از نوع مطالعات توصیفی است و با استفاده از تکنیک دلفی و روش پیمایش اجرا شده است. هدف اصلی این پژوهش شناخت عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به موادمخدر صنعتی است؛ بنابراین با استفاده از نظریه‌های مطرح‌شده در حوزه اعتیاد، همچون نظریه آنومی دورکیم و مرتون، نظریه برچسب‌زنی لمرت، نظریه کنترل شاد و نظریه معاشرت افتراقی به طرح چارچوب نظری پژوهش پرداخته شده است. سپس با استفاده از تکنیک دلفی نظریه‌های نخبگان در این حوزه بررسی و عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به موادمخدر صنعتی شناسایی گردید. نتایج زیر به عنوان عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به موادمخدر صنعتی به ترتیب اولویت، به دست آمد: ترغیب دوستان و هم‌نوایی با آنان، سبک تسهیل‌کننده نهادهای اجتماعی در رواج اعتیاد، نیاز جامعه به سرخوشی، اختلال در فرآیند جامعه‌پذیری، نداشتن ابزار مناسب برای گذراندن اوقات فراغت، ضعف کنترل و نظارت‌ها، اعتیاد سایر اعضای خانواده و رهایی از فشارهای اجتماعی، پیش‌پنداشته‌ها، ضعف در قدرت ابراز وجود، کنج‌کاوی، بی‌اطلاعی عمومی از عوارض سوءمصرف، استعداد اعتیادپروری ساختار جامعه، نگاه و جهان‌بینی مصرف‌کننده را از عوامل مؤثر در گرایش جوانان به سمت مواد مخدر صنعتی ذکر می‌کنند. بر اساس نتایج

به‌دست‌آمده اظهارنظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، نیاز جامعه به سرخوشی چهارمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی بوده است. بر همین اساس فقط ۲۰ درصد جوانان خودشان را زیاد شاد و سرزنده می‌دانند و در مقابل ۴۵/۷ درصد آنان اظهار داشته‌اند مصرف موادمخدر صنعتی تا حد زیادی باعث سرخوشی آنان می‌شود.

- بختیار نصرآبادی و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهش خود تحت عنوان "بررسی رابطه مدارس اثربخش، شادکامی با گرایش به سمت اعتیاد در دانش‌آموزان مقطع متوسطه" به این نتیجه رسیدند که مؤلفه‌های اثربخشی مدارس و شادکامی می‌تواند در پیشگیری از اعتیاد نقش داشته باشد. یافته‌ها نشان داد که در رگرسیون گام به گام، اثربخشی مقوله‌های شادکامی و سازه‌های مدارس کارآمد با گرایش به سمت اعتیاد مورد بررسی قرار گرفت و اثرگذاری عواملی مانند اثربخش بودن مدارس و ایجاد عواطف مثبت در عدم گرایش به اعتیاد مشخص گردید و نشان داد که از روی متغیرهای اثربخشی مدارس و شادکامی می‌توان میزان گرایش به موادمخدر را پیش‌بینی کرد.

- حجت و همکاران (۱۳۹۲) پژوهشی با عنوان "اثربخشی گروهی جرأت‌ورزی بر شادکامی دختران نوجوان روستایی دارای والدین معتاد" انجام دادند. نتایج نشان داد که آموزش گروهی جرأت‌ورزی به صورت اثربخش میزان جرأت‌ورزی نمونه‌ها را افزایش داد. همچنین آموزش جرأت‌ورزی به صورت اثربخشی میزان شادکامی را افزایش داد. نتیجه‌گیری: آموزش گروهی مهارت‌های جرأت‌ورزی در بهبود شادکامی دختران نوجوان روستایی مؤثر است. اثربخش بودن این مداخلات بر سایر جنبه‌های زندگی آنها نظیر مصرف موادمخدر نیازمند مطالعات بیشتری در این دختران روستایی است.

- بابامیری و همکاران (۱۳۹۲) مقاله‌ای با عنوان "بررسی رابطه‌ی بین سبک‌های مقابله با استرس، افکار خودآیند منفی و امیدواری با شادکامی در افراد معتاد مراجعه‌کننده به کلینیک‌های ترک اعتیاد شهر اهواز در سال ۱۳۹۰ انجام دادند. تحلیل آماری نتایج نشان داد که بین سبک‌های مقابله با استرس، افکار خودآیند منفی و امیدواری با شادکامی در افراد معتاد $P < 0.001$ رابطه‌ی معناداری وجود دارد. همچنین نتایج رگرسیون نشان داد متغیرهای ذکرشده ۶۰ درصد از واریانس شادکامی را تبیین می‌کنند و دو متغیر امیدواری و سبک مقابله‌ای مسأله‌مدار، بهترین پیش‌بین‌های شادکامی بودند. با توجه به یافته‌های این پژوهش تقویت راهبرد مقابله‌ای مسأله‌مدار و امیدواری می‌تواند با شادکامی بیشتر افراد معتاد همراه باشد و در نتیجه احتمال ترک و بهبودی را در آنها افزایش دهد.

- نیلی و همکاران (۲۰۱۳) مقاله‌ای با عنوان "بررسی رابطه‌ی بین نشاط و نقش آن در پیشگیری از اعتیاد به منظور کمک به نظم و امنیت اجتماعی در آموزش عالی" انجام دادند. هدف از این مطالعه بررسی رابطه‌ی بین نشاط و گرایش به اعتیاد در میان دانشجویان می‌باشد. جمعیت مورد بررسی شامل دانشجویان تحصیلات تکمیلی سال تحصیلی ۲۰۱۲-۲۰۱۱ در شهر اصفهان می‌باشد. نتایج رگرسیون گام به گام نشان داد که شادی در پیشگیری از اعتیاد می‌تواند نقش داشته باشد. این مقاله بر نقش مؤسسات آموزشی در توسعه روحیه شادی و نشاط خانواده‌ها و مؤسسات اجتماعی تمرکز می‌کند که تأثیرات مفیدی بر پیشگیری از اعتیاد دارد.

- فرارویی و دیگران در سال (۲۰۱۳) پژوهشی را با عنوان "شادی و رفتارهای سالم در دختران نوجوان ایرانی" انجام دادند. این مطالعه به منظور بررسی ارتباط شادی در دختران نوجوان با اوقات فراغت و رفتارهای سالم یعنی رژیم غذایی و سیگار کشیدن انجام شد. تجزیه و تحلیل رگرسیون خطی چندمتغیره نشان داد که رابطه‌ی آماری معنی‌داری بین شادمانی و وزن، ورزش منظم، در معرض دود تنباکو قرار گرفتن، مصرف میوه یا سبزی روزانه و روشی که شرکت‌کنندگان صرف اوقات فراغت می‌کنند، وجود دارد. شادی با فعالیت بدنی منظم، در معرض دود قرار نگرفتن، مصرف بالاتر میوه و سبزیجات و گذراندن اوقات فراغت همراه بود. یافته‌های اکتشافی نشان می‌دهد که تشویق کودکان و نوجوانان به اتخاذ رفتارهای سالم و صرف زمان با خانواده و داشتن یک محیط بدون دود ممکن است نه تنها آنها را سالم‌تر، بلکه شادتر کند.

- پژوهش علیمرادی در سال (۱۳۹۳) مقاله‌ای با عنوان "بررسی رابطه‌ی کیفیت زندگی و شادکامی با گرایش به مصرف مواد در دانشجویان دانشگاه خوارزمی تهران" انجام داد. پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه‌ی بین کیفیت زندگی و شادکامی با گرایش به مصرف مواد در دانشجویان دختر و پسر اجرا گردید. نتایج پژوهش نشان داد که خرده مقیاس‌های عاطفه منفی و تجربه منفی، در مقیاس شادکامی و خرده مقیاس‌های سلامت عمومی و عملکرد جسمانی، سلامت عاطفی و عملکرد اجتماعی در مقیاس زندگی با گرایش به مصرف مواد رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به یافته‌ها در بحث گرایش به اعتیاد، توجه به کیفیت زندگی و شادکامی حائز اهمیت است.

چارچوب نظری

مجموعه‌ای بسیار وسیع از ادبیات در مورد نشاط وجود دارد که به‌طور عمده توسط روان‌شناسان و اقتصاددانان گردآوری شده است که هنوز هم با علاقمندی فزاینده‌ای از سوی عالمان علوم اجتماعی از جمله جامعه‌شناسان و دانشمندان علوم سیاسی در حال رشد و پیگیری است (کیم، ۲۰۱۱: ۵). این پژوهش تلاشی است تا مسأله موردنظر را از دید جامعه‌شناختی مورد تجزیه و

تحلیل قرار دهد:

دیدگاه‌های سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی

سرمایه اجتماعی از آن مفاهیم چندبعدی در علوم اجتماعی است که در بسیاری از حوزه‌های جامعه تأثیرگذار است و در ادبیات مرتبط با توسعه نیز جایگاهی ویژه یافته است. به گونه‌ای که برخی آن را حلقه مفقوده توسعه می‌دانند (خوش‌فر و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۸۴). اگر چه هنوز تعریف روشن و واضح از اندازه‌گیری و اهمیت این مفهوم صورت نگرفته است اما بانک جهانی تعریف جدیدی از مفهوم، "سرمایه اجتماعی چیست؟" دارد: سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از نهادها، روابط و هنجارهایی به هم پیوسته است که نقشی اساسی در شکل‌دهی به کیفیت و کمیت تعاملات اجتماعی افراد جامعه دارد؛ به گونه‌ای که در کوتاه مدت، برای شبکه‌های اجتماعی ارزشی ویژه ایجاد می‌کند تا بین افراد مشابه و مختلف پلی ارتباطی برقرار گردد (ترنتاکوزتی، ۲۰۱۱: ۷). بر اساس همین تعریف می‌توان گفت، سرمایه اجتماعی اشاره به منابعی دارد که فردی به واسطه حضور در گروهی می‌تواند به آنها دسترسی پیدا کند. این گروه می‌تواند به بزرگی یک ملت یا به کوچکی یک خانواده باشد. منابع هم ممکن است ملموس و عینی یا غیرملموس مثل حمایت اجتماعی و همکاری و... باشد.

پیربورديو^۱ (۱۹۸۳) اشاره می‌کند که سرمایه اجتماعی به عنوان ویژگی‌هایی از سازمان‌های اجتماعی قابل تعریف است و این ویژگی‌ها عبارت‌اند از: مشارکت مدنی، هنجارهایی از روابط متقابل و اعتماد به دیگران که همکاری جهت منافع متقابل را تسهیل می‌کند (کالافات، ۲۰۱۱: ۴۶). در نگاه پاتنام^۲ (۱۹۹۳)، سرمایه اجتماعی به واسطه مشارکت در انجمن‌هایی که مولد مداخله و تعهد مدنی هستند، معنی پیدا می‌کند. او با تأکید بر هنجارهای مشارکت مدنی، اضافه می‌کند که این منافع (شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد) در جوامع مدنی خصلتی تقویت‌کننده دارند و باعث ارتقاء همکاری، مشارکت مدنی، اعتماد متقابل و رفاه اجتماعی شده و در جوامع غیرمدنی به خاطر نداشتن توان خودتقویتی، باعث تقویت عهدشکنی، بی‌اعتمادی، بهره‌کشی، انزوا و رکود می‌شوند (پاتنام، ۱۳۸۰: ۳۰۰). به طور کلی مهمترین شاخص‌هایی که برای سرمایه اجتماعی می‌توان بر شمرد، عبارت است از: وفاداری، اعتماد، اتصالات شبکه‌ای، اقتدار فردی، هویت سازمانی؛ عمل متقابل و هنجارهای اجتماعی.

تحقیقات نشان داده‌اند که هر یک از این شاخص‌ها به نوعی سرچشمه شادی است و می‌توانند اثرات قابل توجهی بر روی شادی افراد برجای بگذارند (گراویس، ۲۰۱۴: ۱۰۱۶-۱۰۱۵، رودرینگز و برلچ، ۲۰۱۴: ۳۶۰، کیانی، ۲۰۱۲: ۱۰۳۰ به نقل از آرگایل، هودلر و کلمن، ۲۰۰۹). به عقیده‌ی

1. Bordio
2. Putnam

ریچاردز^۱ (۲۰۰۰) سرمایه اجتماعی بیش از سرمایه انسانی بر میزان شادمانی افراد جامعه اثر می‌گذارد. پوتنام و همکاران در تحقیقی که به همکاری دانشگاه هاروارد و مرکز بشردوستی دانشگاه ایندیانا انجام دادند، دریافتند که افرادی که از نظر روابط اجتماعی مهارت بیشتر دارند و بهتر می‌توانند با مردم رابطه برقرار کنند، نسبت به افرادی که از نظر مالی غنی‌تر ولی روابط اجتماعی مطلوبی ندارند، شادمان‌تر هستند (میرشاه‌جعفری و همکاران، ۱۳۸۱: ۵۳).

در تأیید مطالب فوق تحقیق هودلر و کلمن نشان می‌دهد که روابط دوستانه و فعالیت‌های اجتماعی به شدت با شادی در ارتباط است و نه تنها روابط مثبت با همسالان باعث افزایش شادی می‌شود بلکه تعاملات اجتماعی منفی ممکن است شادی را کاهش دهد (هودلر و کلمن، ۲۰۰۹: ۳۳۳). به گفته آرگایل^۲ روابط اجتماعی احتمالاً بزرگترین علت شادکامی و از جنبه‌های دیگر سلامتی است. بودن با دوستان و کسانی که دوستشان داریم، باعث ایجاد خلق مثبت می‌شود (آرگایل، ۱۳۸۶: ۳۴۲، کیانی، ۲۰۱۲: ۱۰۳۰).

دیدگاه‌های نشاط اجتماعی و گرایش به اعتیاد

روبرت. کی. مرتون^۳ از جمله نظریه‌پردازان کلاسیک است. او جامعه را متشکل از دو جزء اصلی می‌داند که در حالت عادی میان آنها هماهنگی و انسجام وجود دارد: از نظر او جامعه متعادل جامعه‌ای است که در آن میان عناصر جامعه یعنی اهداف نهادی شده از یک‌سو و وسایل نهادی شده از سوی دیگر تعادل برقرار باشد (معیدفر، ۱۳۸۷: ۳۸). در واقع اگر در یک جامعه تناسبی میان تبلیغ و ترویج اهداف اجتماعی با وسایل مشروع دسترسی به این اهداف وجود داشته باشد، اکثر افراد خود را موفق ارزیابی کرده و قادرند اهداف موردنظر را که از طرق مختلف در معرض آن قرار می‌گیرند دنبال کنند؛ اما اگر تبلیغ و ترویج اهداف اجتماعی به مراتب فراتر از امکانات لازم برای تحقق آن اهداف باشد، بسیاری از افراد آن جامعه خود را شکست‌خورده ارزیابی می‌کنند، چون که دسترسی به آن اهداف با ظرفیت‌های موجود جامعه جز برای معدودی از افراد امکان‌پذیر نیست. با این وصف ما با جامعه‌ای روبه‌رو می‌شویم که دچار سوء یکپارچگی است و در این جامعه طبیعتاً مقررات و هنجارها سست می‌شود و خطر نابسامانی رو به تزاید، جامعه را تهدید می‌کند (همان، ۲۴۰).

از نظر مرتون در شرایط سوء یکپارچگی چهار نوع مسئله اجتماعی اتفاق می‌افتد که یکی از آن مسائل، مسئله انزوای طلبی و گریز از جامعه است. افراد در شرایطی که دسترسی به اهداف اجتماعی را ناممکن ارزیابی می‌کنند، ممکن است جامعه را ترک گویند. البته یک نوع ترک،

1. Richards

2. Argyle

3. Robert C. Merton

مهاجرت از آن جامعه است و نوع رایج‌تر آن گوشه‌گیری و عزلت‌گزینی سالم یا ناسالم است. رواج روحیه تصوف و عرفان منفی و یا بهره بردن از موادمخدر شیوه‌هایی است که برای این انزواطلبی در پیش گرفته می‌شود. به هر حال افسردگی، دلمردگی، یأس و نومیدی از نشانه‌های شرایط اجتماعی‌ای است که افراد آن دست از تلاش و کوشش در جهت سازندگی و رشد و توسعه فردی و اجتماعی شسته‌اند. فقدان شادی و نشاط در چنین جامعه‌ای به دلیل شکست و ناکامی افراد زیادی است که برای آنان امکان دسترسی به اهداف اجتماعی بر اساس امکانات موجود در جامعه فراهم نیست. بدیهی است گرایش شدید جامعه به اعتیاد و موادمخدر از یک سو و روحیه یأس و نومیدی نسبت به آینده شغلی و اجتماعی زمینه‌های لازم برای افسردگی و فقدان شادی و نشاط فراهم آورده است (همان، ۲۴۱). پس از نظر مرتن از جمله پیامدهای مهم شرایط آنومیک در جامعه را گسستن پیوندهای گروهی و اجتماعی فرد و ضعف همبستگی اجتماعی و در نتیجه انزوای اجتماعی، یأس و نومیدی، بی‌هدفی و بی‌انگیزگی افراد ذکر می‌کنند. افزایش شدید میزان خودکشی و اعتیاد از نظر آنان از تبعات شرایط آنومیک است. اگر در جامعه‌ای میزان کمی از سوءیکپارچگی وجود داشته باشد، به گونه‌ای که نه برای اکثر افراد آن بلکه برای اقلی از افراد اجتماع امکانات هنجارمند دسترسی به موفقیت فراهم نبود، انحرافات اجتماعی در این جامعه عمدتاً از نوع آسیب‌های اجتماعی‌اند (همان، ۴۴).

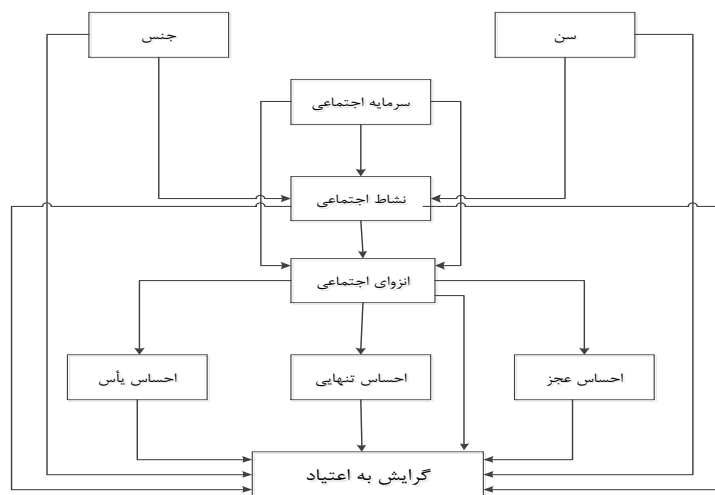
دیدگاه انزوای اجتماعی و پیامدهای ناشی از آن

بدون تردید، انزوای اجتماعی، افراد را از مشارکت غیررسمی و رسمی در جامعه محروم می‌سازد، مبادله اجتماعی و دلبستگی اجتماعی را کاهش می‌دهد، از تبادل پایدار و دائمی افکار و احساسات از کل به فرد و از فرد به کل جلوگیری می‌کند، موجب تضعیف یا قطع روابط و مبادلات نامتقارن گرم و همچنین روابط گفتگومانی می‌شود، از احساس مشارکت در روابط گرم، صمیمی و انسانی مناسب را برای با هم زندگی کردن، با هم کار کردن، با هم تجربه کردن و با هم بودن سلب می‌کند و نهایتاً روابط طولانی، پایدار و عمیق را غیرممکن می‌سازد. موارد یادشده می‌توانند پیامدهای مختلف از جمله احساس تنهایی، احساس عجز، یأس اجتماعی را به دنبال داشته باشند (چلبی، ۱۳۹۰: ۲۹۱). پیامدهای انزوای اجتماعی در جامعه چنان آشکار است که کلرمن (۱۹۸۶) معتقد است، احساس تنهایی از نقض در روابط نزدیک و اختلال درهم‌بندی‌های اجتماعی یا انسجام اجتماعی ناشی می‌شود. به اعتقاد چلبی، هر قدر در سطوح مختلف شبکه روابط اجتماعی جامعه روابط امداد رسانی در ابعاد مختلف معرفتی (راهنمایی، مشاوره و آموزش)، مادی (کمک اقتصادی)، عاطفی (همدردی) و منزلتی (اعاده کرامت انسانی) بیشتر باشد، به همان نسبت میزان یأس اجتماعی

و عجز کاهش می‌پذیرد (همان، ۲۹۱)؛ بنابراین بسیاری از دانشمندان معتقدند که پیامدهای انزوای اجتماعی تجربه‌ای آزاردهنده است که مشکلات روان‌شناختی و جسمانی شدیدی به دنبال دارد؛ به‌گونه‌ای که تحقیقات گذشته ثابت کرده‌اند احساس تنهایی و احساس ناامیدی با افسردگی، خودکشی، سوءمصرف مواد، احساس تیره‌روزی و بدبختی و تعدد بیماری‌های جسمی همراه است (جوکار و سلیمی، ۱۳۹۰: ۳۱۲، عزیزی، ۱۳۸۷: ۶۶).

با توجه به مطالب فوق‌الذکر، مدل مفهومی پژوهش حاضر را به شرح ذیل می‌توان ارائه نمود:

مدل مفهومی پژوهش

فرضیه‌های تحقیق

- فرضیه اصلی: بین نشاط اجتماعی و گرایش به اعتیاد رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.
- فرضیه دوم: بین نشاط اجتماعی و سرمایه اجتماعی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.
- فرضیه سوم: بین سرمایه اجتماعی و انزوای اجتماعی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.
- فرضیه چهارم: بین سرمایه اجتماعی و گرایش به اعتیاد رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.
- فرضیه پنجم: بین نشاط اجتماعی و انزوای اجتماعی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.
- فرضیه ششم: بین انزوای اجتماعی و گرایش به اعتیاد رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.
- فرضیه هفتم: بین احساس یأس و گرایش به اعتیاد رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.
- فرضیه هشتم: بین احساس تنهایی و گرایش به اعتیاد رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.
- فرضیه نهم: بین احساس عجز و گرایش به اعتیاد رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

فرضیه دهم: بین جنسیت، سن و نشاط اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه یازدهم: بین سن، جنسیت و گرایش به اعتیاد رابطه معناداری وجود دارد.

روش‌شناسی تحقیق

روش پژوهش حاضر، مطالعه میدانی از نوع همبستگی است و تکنیک تحقیق پیمایش می‌باشد. از آنجاکه واحد تحلیل بر اساس ماهیت مسئله، فرد می‌باشد، لذا حوزه تحقیق یا جامعه تحقیق مربوط به افراد بالای ۱۸ تا ۳۰ سال شهر یزد است. حجم نمونه تحقیق حاضر ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شد. برای انتخاب نمونه مورد نظر، با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای، شهر یزد بر مبنای نقشه جغرافیایی به ۲۰ منطقه تقسیم گردید. در مرحله بعد، از ۲۰ منطقه تقسیم‌شده، ۶ منطقه به صورت تصادفی انتخاب شد؛ و در نهایت از هر منطقه چند بلوک انتخاب گردید؛ و به صورت تصادفی پرسشنامه‌ها با جوانان هر بلوک پر گردید. در این پژوهش برای سنجش اعتبار پرسشنامه از اعتبار سازه بهره گرفته شده است به این ترتیب گویه‌هایی که بار عاملی آنها کمتر از ۰/۴ شدند از پرسشنامه حذف گردید. در این پژوهش، با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای تعیین پایایی شاخص‌ها استفاده شده است و گویه‌هایی که موجب کاهش ضریب آلفای مقیاس شده‌اند، حذف گردیده‌اند.

جدول ۱: ضریب پایایی مقیاس‌ها

پرسشنامه نهایی		متغیرها	پرسشنامه نهایی		متغیرها
تعداد گویه‌ها	مقدار آلفا		تعداد گویه‌ها	مقدار آلفا	
۱۰	۰/۷۳	مشارکت اجتماعی	۲۰	۰/۸۹	گرایش به اعتیاد
۶	۰/۶۲	اعتماد شخصی	۲۰	۰/۹۲	نشاط اجتماعی
۱۰	۰/۷۹	اعتماد غیرشخصی	۷	۰/۶۶	انزوای اجتماعی
۵	۰/۸۳	روابط همسایگی	۶	۰/۷۱	احساس عجز
۵	۰/۵۷	روابط خانوادگی و دوستان	۹	۰/۸۴	احساس تنهایی
			۹	۰/۹۰	احساس یأس

اندازه‌گیری متغیرها

- متغیر وابسته: گرایش به اعتیاد به عنوان متغیر وابسته نهایی در تحقیق حاضر می‌باشد که در سه بعد احساسی، شناختی و رفتاری معرف‌سازی شده است. این ابزار خود گزارش‌دهی توسط نظری ساخته و به صورت لیکرت نمره‌گذاری شده است. اعتبار صوری و محتوایی و همچنین پایایی فرم موازی و همسانی درونی این مقیاس مطلوب گزارش شده است (نظری، ۲۰۰۰). علاوه

بر آن میزان همسانی درونی این آزمون توسط ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹ محاسبه شد که از نظر معیارهای روان‌سنجی مورد تأیید می‌باشد (نونالی و برنستین، ۱۹۹۴: ۲۴۶).

- **متغیر مستقل:** در پژوهش حاضر برای سنجش متغیر نشاط اجتماعی از پرسشنامه شادکامی آکسفورد (OHI) که توسط آرجیل و لو (۱۹۸۹) تهیه شده بود، استفاده گردید (علیپور و نوربالا، ۱۳۸۷: ۵۷). متغیر نشاط اجتماعی ابتدا به سه بعد احساسی، شناختی و رفتاری تقسیم و سپس با اندک تغییراتی در پرسشنامه، سؤالات و گویه‌های رتبه‌ای طراحی شدند. بقیه متغیرهای مستقل، ابتدا توسط پژوهشگر ساخته و در قالب سؤالات ترتیبی (طیف لیکرت) تنظیم و طراحی گردیدند.

یافته‌های تحقیق

آمارهای یک متغیری

در بررسی حاضر از مجموع ۳۸۴ پاسخگوی مورد مطالعه، ۱۶۵ نفر (۴۳ درصد) زن و ۲۱۹ نفر (۵۷ درصد) مرد هستند. سن پاسخگویان از ۱۸ تا ۳۰ سال می‌باشد به طوری که میانگین سنی برای زنان برابر ۲۴/۶۱ سال و برای مردان برابر ۲۳/۷۳ است. در بین افراد مورد بررسی، ۵۴/۷ درصد مجرد و ۴۲/۴ درصد متأهل بوده‌اند. کمترین پاسخگویان افراد مطلقه هستند که نسبت آنها برابر با ۲/۹ درصد است. سطح تحصیلات پاسخگویان بدین قرار است: ۷/۶ درصد زیر دیپلم، ۲۹/۹ درصد دیپلم، ۱۱/۵ درصد کاردانی، ۳۶/۵ درصد کارشناسی، ۱۲/۲ درصد کارشناسی ارشد و تنها ۲/۳ درصد از کل پاسخگویان تحصیلات دکتری داشته‌اند. میانگین سطح درآمد ماهیانه خانوار پاسخگویان بین یک میلیون تا ۲ میلیون قرار داشت. همچنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ۱۵/۴ درصد پاسخگویان در طبقه پایین، ۳۴/۴ درصد در طبقه متوسط رو به پایین، ۲۷/۹ درصد در طبقه متوسط، ۱۷/۷ درصد در طبقه متوسط رو به بالا و ۴/۷ درصد در طبقه بالای جامعه قرار گرفته‌اند.

جدول ۲: توزیع فراوانی نسبی پاسخگویان

متغیر	فراوانی	رده‌بندی	زن	مرد	کل	میانگین
جنسیت	(زن - مرد)		٪۴۳	٪۵۷	٪۱۰۰	
	سن	۱۸-۲۰	۱۱/۷	۱۸/۸	۳۰/۵	زنان=۲۴/۶۱
سن	۲۱-۲۶	۱۴/۸	۲۲/۱	۳۷/۰	مردان=۲۳/۷۳	
	۲۷-۳۰	۱۶/۴	۱۶/۱	۳۲/۶		
	تحصیلات	زیردیپلم	۶/۷	۸/۲	۷/۶	زنان=۳/۴۰۰
تحصیلات	دیپلم	۲۱/۸	۳۶/۱	۲۹/۹	مردان=۲/۱۰۰	
	کاردانی	۱۰/۹	۱۱/۹	۱۱/۵		
	کارشناسی	۴۷/۳	۲۸/۳	۳۶/۵		
	کارشناسی ارشد	۱۲/۱	۱۲/۳	۱۲/۲		
	دکتری	۱/۲	۳/۲	۲/۳		
پایگاه اجتماعی	طبقه پایین	۱۷/۶	۱۳/۷	۱۵/۴	زنان=۲/۴۷۸	
	طبقه متوسط روبه پایین	۴۰/۰	۳۰/۱	۳۴/۴	مردان=۲/۷۲۶	
	طبقه متوسط	۲۱/۲	۳۲/۹	۲۷/۹		
	طبقه متوسط رو به بالا	۱۹/۴	۱۶/۴	۱۷/۷		
	طبقه بالا	۱/۸	۶/۸	۴/۷		
درآمد	درآمد پایین (۱ میلیون و کمتر)	۲۴/۷				۱ تا ۲ میلیون
	درآمد متوسط روبه پایین (۱ تا ۲ میلیون)	۴۶/۱				
	درآمد متوسط (۲ تا ۳ میلیون)	۱۸/۲				
	درآمد متوسط رو به بالا (۳ تا ۴ میلیون)	۳/۶				
	درآمد بالا (۴ میلیون به بالا)	۷/۳				

آمارهای دو متغیری

در این بخش از پژوهش با توجه به فرضیه‌های تحقیق، به بررسی رابطه میان متغیرها پرداخته می‌شود. بدین منظور از ضریب همبستگی پیرسون و آزمون t با نمونه‌های مستقل استفاده می‌شود تا فرضیه‌ها مورد آزمون قرار گیرد.

				۱ ۰ ۳۸۴	۰/۳۶۰** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	-۰/۱۵۳** ۰/۰۰۳ ۳۸۴	-۰/۱۹۷** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	-۰/۰۳۲ ۰/۵۳۵ ۳۸۴	ضریب پیرسون	احساس عجز
									سطح معنی‌داری	
									تعداد	
			۱ ۰ ۳۸۴	۰/۴۵۵** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	۰/۶۴۹** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	-۰/۳۷۰** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	۰/۰۵۳ ۰/۲۹۹ ۳۸۴	-۰/۰۶۶ ۰/۱۹۷ ۳۸۴	ضریب پیرسون	احساس تنهایی
									سطح معنی‌داری	
									تعداد	
		۱ ۰ ۳۸۴	۰/۵۷۷** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	۰/۴۹۲** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	۰/۴۸۸** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	-۰/۲۸۵** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	۰/۰۵۴ ۰/۲۹۲ ۳۸۴	-۰/۰۹۸ ۰/۰۵۵ ۳۸۴	ضریب پیرسون	احساس یأس
									سطح معنی‌داری	
									تعداد	
	۱ ۰ ۳۸۴	-۰/۶۴۹** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	۰/۵۰۱** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	-۰/۳۷۰** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	-۰/۴۷۴** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	۰/۴۶۹** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	-۰/۰۱۸ ۰/۷۳۲ ۳۸۴	-۰/۰۰۸ ۰/۸۸۲ ۳۸۴	ضریب پیرسون	نشاط اجتماعی
									سطح معنی‌داری	
									تعداد	
۱ ۰ ۳۸۴	-۰/۲۴۵** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	۰/۳۵۳** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	۰/۲۶۰** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	۰/۲۶۱** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	۰/۲۲۵** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	-۰/۰۴۲ ۰/۳۹۸ ۳۸۴	۰/۲۱۷** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	-۰/۲۱۷** ۰/۰۰۰ ۳۸۴	ضریب پیرسون	گرایش به اعتیاد
									سطح معنی‌داری	
									تعداد	

فرضیه اصلی: بین نشاط اجتماعی و گرایش به اعتیاد رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. نتایج جدول (۵) مربوط به متغیرهای کلی نشان می‌دهد بین دو متغیر رابطه معکوس و معنی‌داری برقرار می‌باشد ($r = -0/245$) یعنی با افزایش میزان نشاط اجتماعی، میزان گرایش به اعتیاد افراد کاهش می‌یابد.

فرضیه دوم: بین نشاط اجتماعی و سرمایه اجتماعی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. نتایج آزمون همبستگی نشان داد، بین دو متغیر رابطه مستقیم و معنی‌دار برقرار است ($r = 0/469$)؛ یعنی با افزایش سرمایه اجتماعی، میزان نشاط اجتماعی افزایش پیدا می‌کند.

فرضیه سوم: بین سرمایه اجتماعی و انزوای اجتماعی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. نتایج نشان داد که بین دو متغیر رابطه منفی و معناداری وجود دارد ($r = -0/352$). بدین صورت که هر چقدر فرد سرمایه اجتماعی بالاتری داشته باشد میزان انزوای اجتماعی او هم کمتر خواهد بود.

فرضیه چهارم: بین سرمایه اجتماعی و گرایش به اعتیاد رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. نتایج آزمون نشان داد، بین دو متغیر رابطه معناداری وجود ندارد؛ به عبارت دیگر چون سطح معناداری بالاتر از $0/050$ است، فرضیه ما مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

فرضیه پنجم: بین نشاط اجتماعی و انزوای اجتماعی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. نتایج آزمون نشان داد بین دو متغیر رابطه منفی و معناداری وجود دارد ($r = 0/474$)؛ یعنی با افزایش نشاط اجتماعی، میزان انزوای اجتماعی کمتر می‌شود.

فرضیه ششم: بین انزوای اجتماعی و گرایش به اعتیاد رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. نتایج نشان می‌دهد رابطه معناداری بین دو متغیر برقرار است ($r = 0/225$)؛ یعنی با افزایش میزان انزوای اجتماعی، میزان گرایش به اعتیاد افزایش پیدا می‌کند.

فرضیه هفتم: بین احساس یأس و گرایش به اعتیاد رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. با توجه به نتایج بین دو متغیر رابطه معناداری وجود دارد ($r = 0/353$)؛ یعنی هرچه احساس یأس افزایش یابد، میزان گرایش به اعتیاد افزایش می‌یابد.

فرضیه هشتم: بین احساس تنهایی و گرایش به اعتیاد رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده بین دو متغیر رابطه مستقیم و معناداری برقرار است ($r = 0/260$)؛ یعنی هر چقدر احساس تنهایی در افراد افزایش یابد، میزان گرایش به اعتیاد هم افزایش می‌یابد.

فرضیه نهم: بین احساس عجز و گرایش به اعتیاد رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. با توجه به یافته‌ها، بین دو متغیر رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد ($r = 0/260$) یعنی هر چقدر احساس عجز در افراد افزایش یابد میزان گرایش به اعتیاد هم در افراد افزایش می‌یابد.

فرضیه دهم: بین سن و نشاط اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. نتایج آزمون نشان می‌دهد بین سن و نشاط اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد. به عبارتی دیگر چون سطح معناداری بالاتر از ۰/۰۵۰ است فرضیه تحقیق رد می‌شود.

فرضیه یازدهم: بین سن و گرایش به اعتیاد رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به نتایج، بین سن و گرایش به اعتیاد رابطه معناداری وجود دارد. هر چقدر سن افراد بالاتر می‌رود میزان گرایش به اعتیاد افراد کاهش پیدا می‌کند.

جدول ۴: نتایج آزمون مقایسه میانگین نشاط اجتماعی و گرایش به اعتیاد بر حسب جنسیت

متغیرها	مقوله‌ها	نشاط اجتماعی			گرایش به اعتیاد	
		میانگین	اندازه t	سطح معناداری	میانگین	اندازه t
جنسیت	مرد	۶۷/۹۴۰۶	۰/۳۴۲	۰/۸۸۷	۴۲/۵۷۵۳	۰/۰۰۰
	زن	۶۸/۴۳۰۳			۳۶/۲۷۲۷	

بر اساس نتایج جدول شماره (۴) میانگین نشاط اجتماعی در بین زنان و مردان تفاوت معناداری با هم ندارند؛ به عبارت دیگر، چون سطح معناداری بالاتر از ۰/۰۵۰ می‌باشد نمی‌توان فرض برابری واریانس‌ها را رد کرد؛ بنابراین وجود رابطه بین جنسیت و نشاط اجتماعی، رد می‌شود. درحالی‌که میانگین گرایش به اعتیاد در بین مردان بالاتر از زنان می‌باشد و با توجه به سطح معناداری این تفاوت از نظر آماری نیز معنادار است به عبارت دیگر، میانگین نمرات شاخص گرایش به اعتیاد برای مردان ۴۲/۵۷۵۳ می‌باشد. درحالی‌که این میانگین برای زنان بسیار کمتر و در حدود ۳۶/۲۷۲۷ است؛ بنابراین فرضیه مربوطه مورد تأیید قرار می‌گیرد.

آمارهای چند متغیری

الف) تحلیل رگرسیون چند متغیری (مشارکت نسبی متغیرهای زمینه‌ای و مستقل در تبیین متغیر وابسته)

یافته‌های جدول (۵) نشان می‌دهد که در مدل‌های شماره یک تا شش، متغیرهای مستقل هر کدام به صورت جداگانه وارد شده‌اند که همه آنها به جز متغیر سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری بر روی گرایش به اعتیاد جوانان داشته‌اند. البته در بین آنها متغیر احساس یأس بیشترین میزان تبیین گرایش به اعتیاد را به خود اختصاص داده است. به طوری که این شاخص توانسته به تنهایی ۱۲/۲ از تغییرات واریانس گرایش به اعتیاد را تبیین نماید؛ به عبارت

دیگر هر چقدر احساس یأس فرد بیشتر باشد میزان گرایش به اعتیاد او نیز افزایش می‌یابد. در مدل شماره ۷، پنج متغیر سرمایه اجتماعی، انزوای اجتماعی، احساس عجز، احساس تنهایی، احساس یأس با هم وارد شده‌اند که توانسته‌اند تأثیرات یکدیگر بر روی میزان گرایش به اعتیاد را تا حدودی تعدیل نموده و در مجموع ۱۳/۳ از تغییرات واریانس گرایش به اعتیاد را با کمک یکدیگر تبیین نمایند. در مدل شماره ۸ متغیر نشاط اجتماعی وارد شده است و با وارد شدن این متغیر نیز تغییری در مدل شماره ۷ چندان ایجاد نشده است. به طوری که از میزان ضرایب استاندارد پنج متغیر دیگر تا حدودی کاسته شده است و این نشان‌دهنده آن است که دیگر متغیرهای مستقل از جمله احساس یأس در تبیین گرایش به اعتیاد مهمتر از متغیر نشاط اجتماعی می‌باشد. در مدل شماره ۹ متغیرهای قبلی به همراه متغیرهای زمینه‌ای (سن، جنس) وارد مدل شده است که تأثیر معناداری بر میزان گرایش به اعتیاد داشته و باعث تغییرات کوچکی در ضرایب استاندارد ۶ متغیر قبلی شده است. در مجموع وارد شدن این شاخص به مدل باعث تغییر R^2 از ۱۳/۱ به ۲۰/۴ شده است.

جدول ۵: ضرایب استاندارد رگرسیون گرایش به اعتیاد روی متغیرهای مستقل و زمینه‌ای

متغیرهای مستقل	مدل ۱	مدل ۲	مدل ۳	مدل ۴	مدل ۵	مدل ۶	مدل ۷	مدل ۸	مدل ۹
سرمایه اجتماعی	-۰/۰۴۲	-	-	-	-	-	۰/۰۸۹ (۱/۷۱۴)	۰/۱۰۱* (۱/۸۲۵)	۰/۰۸۱ (-۱/۵۰۲)
انزوای اجتماعی	-	۰/۲۲۵** (۴/۵۲۳)	-	-	-	-	۰/۰۵۰ (۰/۷۷۲)	۰/۰۴۵ (۰/۶۹۷)	-۰/۰۱۷ (-۰/۲۶۷)
احساس عجز	-	-	۰/۲۶۱** (۵/۲۷۸)	-	-	-	۰/۰۹۴ (۱/۶۷۰)	۰/۰۹۳ (۱/۶۴۰)	۰/۱۷۰** (۳/۰۰۷)
احساس تنهایی	-	-	-	۰/۲۶۰** (۵/۲۶۶)	-	-	۰/۰۶۲ (۰/۸۹۲)	۰/۰۶۱ (۰/۸۶۵)	۰/۰۵۳ (۰/۲۹۷)
احساس یأس	-	-	-	-	۰/۳۵۳*** (۷/۳۶۹)	-	۰/۲۷۲** (۴/۳۶۷)	۰/۲۵۱** (۳/۵۵۸)	۰/۱۹۵** (۲/۸۵۸)
نشاط اجتماعی	-	-	-	-	-	۰/۲۴۵** (-۴/۹۴۵)	-	-۰/۰۴۴ (۰/۶۳۳)	-۰/۷۳ (-۱/۰۹۵)
سن	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۱۶۷** (-۳/۵۹۱)
جنس	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۲۱۸** (۴/۵۰۶)

۰/۲۲۱	۰/۱۴۵	۰/۱۱۴	۰/۰۶۰	۰/۱۲۴	۰/۰۶۸	۰/۰۶۸	۰/۱۵۱	۰/۰۰۲	ضریب تعیین
۰/۲۰۴	۰/۱۳۱	۰/۱۳۳	۰/۰۵۸	۰/۱۲۲	۰/۰۶۵	۰/۰۶۶	۰/۰۴۸	۰/۰۰۰	ضریب تعیین تعدیل شده
۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	تعداد مشاهدات

توجه: اعداد داخل پرانتز نسبت‌های «i» می‌باشند.

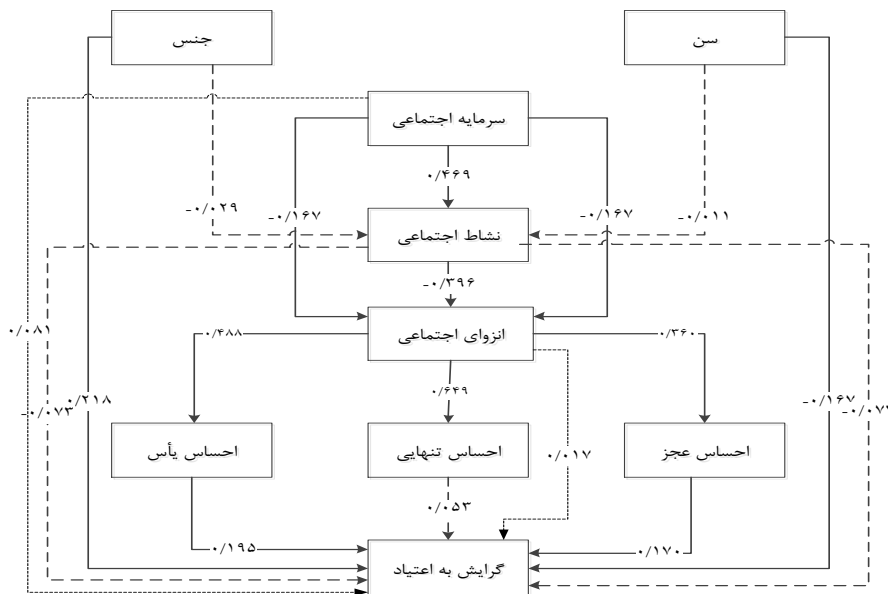
(آزمون‌های یک دامنه): $***P < 0.001$

$**P < 0.01$

$P < 0.05$

ب) تحلیل مسیر

در این مرحله ابتدا رابطه میان تمامی متغیرهای مستقل و واسطه با متغیر وابسته و در نهایت رابطه میان متغیرهای واسطه و وابسته با استفاده از به‌کارگیری تکنیک تحلیل مسیر و استفاده از ضرایب مسیر، ضمن آزمون تحلیل پژوهش، آثار مستقیم و غیرمستقیم و یا بی‌اثری هر یک از متغیرهای موجود در مدل تحلیلی مشخص می‌گردد:

مدل تحلیلی (۲): تحلیل مسیر

جدول ۶: مجموع تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

متغیرهای مستقل	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل
سرمایه اجتماعی	0.081	-0.073	-0.158
انزوای اجتماعی	0.017	0.190	0.207
احساس یأس	0.195	-	0.195
احساس تنهایی	0.053	-	0.053
احساس عجز	0.170	-	0.170
نشاط اجتماعی	-0.073	-0.073	-0.146

همان‌گونه که در جدول فوق نشان داده است پس از جمع اثرات متغیرهای معنی‌دار در مدل می‌توان نتیجه گرفت که بیشترین تأثیر علی متغیرها به ترتیب مربوط به متغیر انزوای اجتماعی،

احساس یأس می‌باشد. در ادامه متغیرهای احساس عجز، سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی تأثیر معناداری را بر میزان گرایش به اعتیاد دارند. این در حالی است که متغیر سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی تأثیر مستقیم و معناداری بر میزان گرایش به اعتیاد ندارد و تنها از طریق مسیرهای متعدد (تأثیر غیرمستقیم) بر متغیر وابسته اثر معناداری گذاشته است.

خلاصه و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه نتایج تحقیق حاضر، با بیشتر یافته‌های تحقیقات قبلی و نظریه‌ها همخوانی دارد و در واقع از آنها حمایت می‌نماید، می‌توان گفت که تحقیق حاضر از پشتوانه تئوری قوی و محکمی برخوردار بوده و نتایج حاصل از آن را می‌توان با اطمینان به کل جامعه آماری تعمیم داد. از این رو، در این قسمت به برخی از این نتایج اشاره می‌گردد:

- یافته‌ها نشان داد بین نشاط اجتماعی و گرایش به اعتیاد رابطه‌ی معناداری وجود دارد؛ اما یافته‌های به‌دست‌آمده از رگرسیون چندگانه و تحلیل مسیر نشان از آن داشت که نشاط اجتماعی تأثیر مستقیم و معناداری بر متغیر گرایش به اعتیاد نمی‌گذارد و این تأثیر معنادار به‌طور غیرمستقیم است. این نتیجه با یافته‌های نیلی و همکاران (۲۰۱۳) که معتقدند اثر پیشگیری از اعتیاد و بی‌میلی به اعتیاد و سوء‌مصرف مواد بانشاط ارتباط دارند، همسو است. همچنین نتایج تحقیق حاضر با پژوهش‌هایی از جمله: برماس (۱۳۸۲)، تاتاری و همکاران (۱۳۸۵)، آقابخشی و همکاران (۱۳۸۸)، نصرآبادی و همکاران (۱۳۸۹)، حجت و همکاران (۱۳۹۲)، بابامیری و همکاران (۱۳۹۲)، فرارویی و همکاران (۲۰۱۳)، علیمرادی (۱۳۹۳)، واتسون (۲۰۰۰)، شهاب و وست (۲۰۱۲) و شی یو (۲۰۱۵) همخوانی دارد.

- نتایج کسب‌شده از آزمون‌های آماری ضرایب همبستگی و تحلیل مسیر نشان داد بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی رابطه مثبت نسبتاً قوی برقرار شد. در واقع همان‌گونه که پاتنام (۲۰۰۰)، ریچاردز (۲۰۰۰)، آرگایل (۱۳۸۶) و کار (۱۳۸۵) در نظراتشان بدان اشاره داشته‌اند و در پژوهش‌های محققینی از جمله: هودلر و کلمن (۲۰۰۹)، رودرینگز و برلیچ (۲۰۱۴)، گراویس (۲۰۱۴)، میرشاه‌جعفری (۱۳۸۱)، ربانی و همکاران (۱۳۸۸)، موسوی (۱۳۹۲) و خوش‌فر و همکاران (۱۳۹۲)، مطرح شده است که با افزایش سرمایه اجتماعی، میزان نشاط اجتماعی افزایش می‌یابد.

- نتایج تحقیق حاضر نشان داد بین سرمایه اجتماعی و انزوای اجتماعی رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد. به طوری که با توسعه سطح روابط و سرمایه اجتماعی، انزوای اجتماعی کاهش می‌یابد و بالعکس. در مجموع، نتایج به‌دست‌آمده با دیدگاه چلبی (۱۳۹۰) مبنی بر اینکه، در صورت نبود

فرصت کافی برای درگیر شدن در روابط اجتماعی، جامعه نه تنها از تولید خیر جمعی محروم خواهد شد، بلکه با انواع «شر عمومی» (مانند شورش، اغتشاش، تخریب اموال عمومی، انزوای اجتماعی، تنهایی اجتماعی، از خودبیگانگی اجتماعی و نظایر آن) روبه‌رو خواهد شد، همخوانی دارد.

همچنین، نتایج تحقیق نشان داد بین نشاط اجتماعی و انزوای اجتماعی رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد. نتایج به‌دست‌آمده از رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر حاکی از آن داشت که نشاط اجتماعی تأثیر معناداری بر متغیر انزوای اجتماعی می‌گذارد. یافته‌ها با دیدگاه مازلو، یکی از نظریه‌پردازان حوزه روابط انسانی که معتقد است فقدان و کمبود نشاط در جامعه، افسردگی، بدبینی، ارزیابی منفی از رویدادها، بی‌علاقگی به جامعه و کار، اعتیاد به مواد مخدر؛ خشونت در روابط اجتماعی، طلاق و ... را به بار می‌آورد، همخوانی دارد.

- نتایج حاصل از تحلیل مسیر نیز نشان داد که سرمایه اجتماعی اگرچه نتوانسته به‌طور مستقیم تأثیر معناداری بر متغیر وابسته بگذارد اما به صورت غیرمستقیم تأثیر معناداری داشته است. این نتیجه با یافته‌های عزیزی (۱۳۸۷) که نشان داد سرمایه اجتماعی دارای بیشترین تأثیر بر سوءمصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی دارند، همخوانی ندارد.

- علاوه بر این، نتایج به‌دست‌آمده از رگرسیون چندمتغیره و تحلیل مسیر نشان داد که متغیر انزوای اجتماعی تأثیر معناداری بر متغیر گرایش به اعتیاد نداشت و این تأثیرگذاری به صورت غیرمستقیم، از طریق پیامدهای انزوای اجتماعی بر متغیر وابسته است. از آن‌جا که در ایران همبستگی‌های اجتماعی در جامعه‌های سنتی از قبیل شهر یزد نسبتاً پایدار و قوی است و تعلقات خانوادگی، قومی و محلی بالا است این امر باعث می‌گردد تا افراد همچنان به گروه‌های اجتماعی پیوند داده شوند و مانع انزوای اجتماعی شدید و بریده شدن آنها از جامعه گردد و در نهایت کمتر گرفتار مسائلی از قبیل اعتیاد شوند. نتیجه به‌دست‌آمده با یافته‌های صالحی‌جونقانی (۱۳۷۹) بر این اساس که بین میزان انزوای اجتماعی و اعتیاد رابطه معنی‌دار وجود دارد، همخوانی دارد.

همچنین، نتایج رگرسیون چندمتغیره و تحلیل مسیر نشان داد احساس عجز تأثیر معناداری بر متغیر گرایش به اعتیاد دارد. این نتیجه با یافته‌های صالحی‌جونقانی (۱۳۷۹) مبنی بر اینکه بین میزان ناکامی در زندگی و اعتیاد رابطه معنی‌دار برقرار است، همخوانی دارد.

- بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از ضرایب همبستگی نیز مشاهده شد که بین احساس تنهایی و گرایش به اعتیاد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. یافته‌های به‌دست‌آمده با پژوهش‌های ساکلوفسکی و لاسکولیک (۱۹۸۹) در تحقیق جوکار و سلیمی که معتقدند احساس تنهایی با افسردگی، خودکشی، سوءمصرف مواد، احساس تیره‌روزی همبسته هستند، همسو می‌باشد. علاوه بر این، نتایج به‌دست‌آمده از رگرسیون چندمتغیره و تحلیل مسیر نشان داد احساس یأس تأثیر

معناداری بر متغیر گرایش به اعتیاد دارد. نتایج به دست آمده با یافته‌های بابامیری و همکاران (۱۳۹۲) همخوانی دارد؛ زیرا به این نتیجه رسیدند افرادی که امیدواری بیشتری داشته بانگیزه بیشتری اهدافشان را دنبال می‌کنند و احتمال گرایش به مواد در این افراد کمتر است و احساس شادکامی بیشتری را تجربه می‌کنند. همچنین با یافته‌های صالحی جونقانی (۱۳۷۹) همخوانی دارد؛ زیرا به این نتیجه رسید بین میزان امید به آینده و اعتیاد رابطه معنی دار وجود دارد.

- نتایج به دست آمده از متغیرهای زمینه‌ای نیز نشان از آن دارد که بین سن و نشاط اجتماعی رابطه معناداری مشاهده نشده است. نتیجه کسب شده با یافته‌های زارع‌شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۱) و علوی (۱۳۸۸) همخوانی دارد ولی با پژوهش کشاورز (۱۳۸۷) همسو نیست. همچنین بین جنسیت با نشاط اجتماعی تفاوت معناداری مشاهده نشد. به طور کلی این فرضیه با گفته‌های داینر و همکارانش (۱۹۹۹) که معتقدند میزان شادی زنان و مردان برابر است (میرشاه‌جعفری و همکاران، ۱۳۸۱: ۵۶) همسو می‌باشد. همچنین نتیجه به دست آمده با یافته پناهی و دهقانی (۱۳۹۱) همسو بوده ولی با یافته زارع‌شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۱)، علوی (۱۳۸۸) و فرهادی و همکاران (۱۳۸۴) همخوانی ندارد. همچنین نتایج به دست آمده از متغیرهای زمینه‌ای نشان داد بین جنسیت و میزان گرایش به اعتیاد جوانان تفاوت معناداری وجود دارد. نتیجه به دست آمده با یافته‌های آدرم و نیک منش (۱۳۹۰) همخوانی دارد.

در مجموع، با توجه به نتایج کسب شده در این پژوهش پیشنهادهای زیر به منظور افزایش نشاط اجتماعی و نقش آن در پیشگیری و کاهش گرایش به اعتیاد ارائه می‌گردد:

۱) فرهنگ‌سازی در سطح خانواده از طریق تقویت سرمایه اجتماعی به منظور بالا بردن میزان نشاط اجتماعی از جمله: الف) تقویت ارتباط و اعتماد متقابل بین اعضای خانواده توسط والدین به طوری که والدین وقت زیادی را صرف بررسی مسائل خانواده خود نموده و ارتباط کافی با یکدیگر و به طور با فرزندان جوان خود برقرار نمایند. البته لازم به ذکر است که این ارتباط باید مبتنی بر اعتماد و صمیمیت باشد. ب) تقویت اعتماد متقابل به دیگران در دوران کودکی و نقش آموزش و بالا بردن مهارت‌های ارتباط با دیگران و جامعه پذیر کردن افراد توسط خانواده (۳) گسترش فرهنگ گفتگو و مذاکره در درون خانواده‌ها.

۲) فرهنگ‌سازی در سطح جامعه از طریق ایجاد محیط‌ها و فضاهای با نشاط به منظور کاهش پیامدهای انزوای اجتماعی و پیشگیری از اعتیاد

الف) فراهم آوردن تمهیدات لازم در جهت افزایش احساسات مثبت و خوشایند و پیشگیری از اعتیاد در بین جوانان توسط سرای محله‌ها، مدارس و دانشگاه‌ها. به عنوان مثال: برگزاری مسافرت‌های تفریحی-سیاحتی، برگزاری کلاس‌های آموزشی جهت پیشگیری از اعتیاد در تمامی

مدارس و جاگذاری واحدهای درسی حول محور این موضوع در دانشگاه‌ها به منظور آگاهی‌سازی جوانان، برگزاری کلاس‌های مشاوره و روان‌شناسی به منظور تقویت روحیه امیدواری در جوانان برای تسهیل در دستیابی به اهدافشان.

ب) همچنین باید بحث توسعه اقدامات نشاط‌آور و ورزش را در سطح جامعه فراگیر کرد؛ و باوجوداینکه، در حال حاضر بیش از ۱۵۰۰ نوع مواد مخدر وجود دارد و کنترل و جلوگیری از ورود قرص‌های اکستازی و دیگر داروهای نشاط‌آور از کشورهای اروپایی دشوار است و با اعتقاد به اینکه واکسیناسیون ذهنی، واکسیناسیون اجتماعی را در پی دارد، برپایی جشن‌ها و جشنواره‌های مختلف از تحرکات و نشاط کاذب در بین جوانان جلوگیری می‌کند و زمینه را برای پیشگیری از مصرف مواد مخدر فراهم می‌آورد.

و سخن آخر اینکه، به مسئولین دست‌اندرکار در سازمان‌ها و ارگان‌های ذیربط پیشنهاد می‌گردد که زمینه‌ها و تسهیلات لازم برای ورود محققان و پژوهشگران مسائل اجتماعی به تمامی سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی و خصوصی از جمله مدارس و مراکز علمی و پژوهشی فراهم گردد تا پژوهشگران اجتماعی بتوانند با انگیزه کافی به بررسی ابعاد مختلف مسائل شهروندان بپردازند.

منابع

- آرگایل، مایکل (۱۳۸۶)، روان‌شناسی شادی. ترجمه فاطمه بهرامی و همکاران، جهاد دانشگاهی دانشگاه اصفهان. آدرم، مهدیه و نیک منش، زهرا (۱۳۹۰)، گرایش به مواد در بین جوانان بر اساس ویژگی‌های شخصیت. *مجله تحقیقات علوم پزشکی زاهدان*، ۱۰۴-۱۰۱.
- آقابخشی، حبیب‌الله؛ صدیقی، علی و اسکندری، محمد (۱۳۸۸)، بررسی عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به سوءمصرف مواد مخدر صنعتی. *فصلنامه پژوهش اجتماعی*، شماره ۱۴، دوره ۲: ۳۵-۵۱.
- احمدی، هیوا (۱۳۹۲)، بررسی جامعه‌شناختی مؤلفه‌های نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن (مورد مطالعه: جوانان شهر پیرانشهر). پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز.
- الماسی جزی، زهرا (۱۳۹۲)، بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در بین نوجوانان (مورد مطالعه: دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان شاهین‌شهر). پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه یزد.
- بابامیری، محمد؛ وطن‌خواه، محمد؛ معصومی جهاندیزی، حسین؛ نعمتی، مرضیه و درویشی، مهسا (۱۳۹۲)، بررسی رابطه بین سبک‌های مقابله با استرس، افکار خودآیند منفی و امیدواری با شادکامی در افراد مراجعه‌کننده به کلینیک‌های ترک اعتیاد شهر اهواز در سال ۱۳۹۰. *مجله علمی-پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی زنجان*، دوره ۲۱، شماره ۸۴: ۹۱-۸۲.
- بختیار نصرآبادی، حسینعلی؛ عاملی، جبل و بختیار نصرآبادی، احمد (۱۳۸۵)، بررسی رابطه مدارس اثربخش و شادکامی در پیشگیری از اعتیاد. در *مجموعه مقالات منتخب ۳۰ کنگره استانی پیشگیری اولیه از اعتیاد (۹۱-۹۴)*. اداره کل فرهنگی و پیشگیری ستاد مبارزه با مواد مخدر با همکاری مرکز مشاوره دانشجویی، تهران، آبان ۱۳۸۹، دانشگاه تهران.
- برماس، حامد (۱۳۸۲)، بررسی رابطه افسردگی با نگرش به سوءمصرف مواد مخدر در بین دانش‌آموزان مقطع متوسطه. *مجله اعتیاد پژوهی*، سال اول، شماره ۲، ۴۶-۱۹.
- بشیرنژاد، میثم (۱۳۹۲)، جامعه‌ای که نشاط ندارد هیچ چیز ندارد. *مدیریت ارتباطات اجتماعی: تحلیلی، آموزشی و اطلاع‌رسانی*، شماره ۳۴ و ۳۵: ۶۵-۶۳.
- پاتنام، رابرت (۱۳۸۰). *دموکراسی و سنت‌های مدنی*. ترجمه محمد تقی دلفروز، تهران: دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور.
- تاتاری، فائزه؛ شاکری، جلال؛ امیریان، مرضیه؛ امیریان، فرهاد و احمدی‌پور، منیره (۱۳۸۵)، بررسی ویژگی‌های اپیدمیولوژیک علل گرایش به اعتیاد در معتادین کرمانشاه. *مجله دانشگاه علوم پزشکی کرمان*، دوره ۱۳، شماره ۲: ۵۳.
- جوکار، بهرام و سلیمی، عظیمه (۱۳۹۰)، ویژگی‌های روان‌سنجی فرم کوتاه مقیاس احساس تنهایی اجتماعی و عاطفی بزرگسالان. *مجله علوم رفتاری*، دوره ۵، شماره ۴: ۳۱۷-۳۱۱.
- چلبی، مسعود (۱۳۹۰)، تحلیل اجتماعی در فضای کنش، تهران: نشر نی.
- حجت، سیدکاوه؛ شاکری، مریم؛ اکبری، آرش؛ کاظمی، سرور و نوروزی خلیلی، مینا (۱۳۹۲)، اثربخشی گروهی جرأت‌ورزی بر شادکامی دختران نوجوان روستایی دارای والدین معتاد. *همایش منطقه‌ای اعتیاد: چهره‌ها و چالش‌ها، ستاد مبارزه با مواد مخدر استان خراسان شمالی*، دانشگاه کوثر.

- خوش‌فر، غلام‌رضا؛ جانعلی‌زاده، حیدر؛ اکبرزاده، فاطمه و دهقانی، حمید (۱۳۹۲)، تأثیر سرمایه اجتماعی بر شادی جوانان شهر بابلسر. *فصلنامه رفاه اجتماعی*، سال سیزدهم، شماره ۵۱: ۲۵۳-۳۱۴.
- ربانی، رسول؛ کریمی‌زاده اردکانی، سمیه؛ نظری، جواد و رضایی امینلویی، حسین (۱۳۸۸)، تبیین نشاط اجتماعی در بین اقوام و رابطه آن با هویت جمعی (مطالعه موردی اقوام آذری، کرد و لر). *مجله جامعه‌شناسی*، سال اول، شماره ۴: ۹۵-۱۱۵.
- زارع شاه‌آبادی، اکبر؛ ترکان، رحمت‌الله و حیدری، محمود (۱۳۹۱)، بررسی رابطه‌ی بین رضایت شغلی و نشاط اجتماعی در دبیران مقطع متوسطه شهر جیرفت. *علوم اجتماعی: جامعه‌شناسی کاربردی*، شماره ۴۸: ۱۶۵-۱۸۸.
- صالحی‌جونقانی، فرحناز (۱۳۷۹)، بررسی تأثیر عوامل اقتصادی-اجتماعی مؤثر بر اعتیاد؛ مطالعه موردی: زندان شهرکرد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شیراز.
- عزیزی، جلیل (۱۳۸۷)، فقر اقتصادی و سوء‌مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی در بین جوانان شهر تهران و شمیرانات. *مجله رفاه اجتماعی*، سال هفتم، شماره ۲۹: ۶۶-۸۵.
- علوی، حمیدرضا (۱۳۸۸)، بررسی رابطه میزان احساس شادی با نوع رفتار در دانشجویان مختلف دانشگاه‌های شهر کرمان. *علوم تربیتی: تربیت اسلامی*، شماره ۹: ۱۲۴-۹۵.
- علیپور، احمد؛ نوربالا، احمد علی (۱۳۸۷). بررسی مقدماتی پایایی و روایی پرسشنامه شادکامی آکسفورد در دانشجویان دانشگاه‌های تهران. *نشریه روان‌شناسی و علوم تربیتی*، اندیشه و رفتار (روانشناسی کاربردی)، سال پنجم، شماره ۱ و ۲: ۶۵-۵۵.
- علی‌مردادی، حمزه (۱۳۹۳)، بررسی رابطه کیفیت زندگی و شادکامی با گرایش به مصرف مواد در دانشجویان. *بازیابی شده در ۵ آبان ۱۳۹۲*.
- فرهادی، علی؛ جواهری، فرزانه؛ غلامی، یزدانبخش و فرهادی، پریش (۱۳۸۴)، میزان نشاط و ارتباط آن با اعتمادبه‌نفس در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. *فصلنامه اصول بهداشت روانی*، سال ۷، شماره ۲۶: ۶۲-۵۷.
- کشاوری، امیر؛ مولوی، حسین و کلانتری، مهرداد (۱۳۸۷)، رابطه‌ی بین سرزندگی و ویژگی‌های جمعیت شناختی با شادکامی در مردم شهر اصفهان، *مطالعات روان‌شناختی*، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه الزهراء، دوره ۴، شماره ۴: ۴۵-۶۴.
- معیدفر، سعید (۱۳۸۷). *جامعه‌شناسی مسایل اجتماعی ایران*. (چاپ دوم). همدان: نشر نور علم.
- موسوی، سیدمحسن (۱۳۹۲)، شادمانی: رویکردهای نظری و یافته‌های تجربی. تهران، انتشارات تیسرا.
- موسی‌نژاد، علی (۱۳۸۳)، نگاهی به عوامل مؤثر بر گرایش نسل جوان به مواد اعتیادآور. مقالات اولین همایش ملی آسیب‌شناسی اجتماعی در ایران، خرداد ۱۳۸۱، جلد دوم: اعتیاد و قاچاق مواد مخدر، تهران: انتشارات آگه.
- میرشاه‌جعفری، ابراهیم، عابدی، محمدرضا و دریکوندی، هدایت اله (۱۳۸۱)، شادمانی و عوامل مؤثر بر آن. *تازه‌های علوم شناختی*، سال ۴، شماره ۳: ۵۸-۵۰.
- Calafat, A.; Mantecon, A.; Juan, M.; Adrover-Roig, D.; Blay, N. and Rosa Flora. (2011), Violent Behaviour, Drunkenness, Drug use, and Social capital in Nighlife Contexts. *Psychosology Intervention*. Vol. 20, No. 1: 45-51.

- Fararouei, M.; Brown, I. J.; Akbartabar Toori, M.; Estakhrian Haghghi, R. and jafari, J. (2013), Happiness and health behaviour in Iranian adolescent girls. *Journal of Adolescence* 36: 1187-1192.
- Galatzer, W. (2000), Happiness: Classic thory in the light of curent Research. *Jornal Of Happiness studies*1: 501-511.
- Grawiec, K. (2014), Trusting Onhy Whomyou Know, Knowing Only Whon you trust: the Joint Impact of Social Capital and Trust on Happiness in CEE Countries. *Happiness Stud, 15*:1015-1040.
- Ho, L. S. (2011), Hong Kong s happiness indices: what they tell us about Life? *The Journal of socio- Economics* 40: 564-572.
- Holder, M. D. and Coleman, B. (2009), The Contribution of Social Relationships to Children s Happiness. *Jornal Happiness Stud, 10*: 329-349.
- Kiani, M. (2012), Happiness and social capital in Iranian Families. *World Applied sciences Journal* 18(8): 1030-1036.
- Kim, S. (2011), Sociological studies on happiness in cross- national contexts: effects of economic inequality and marriage: *University of lawa: Theses and dissertations: Iowa Research Online*.
- Leyden, K.; Gold berg, A. and Michel bach, P. (2011), Understanding the pursuit Of Happiness in Major Cities, *urban affairos review*.47(6): 861-888.
- Lu, Luo Gilmour, R. (2004), Cultural and Conception Happiness: Individual oriented and Social oriented SWB. *Journal of Happiness Studies* 5: 269-291.
- Mota, G. L. and Trigo Pereira, P. (2008), Happiness, Economic Well- being, Social Capital the Quality of instituions. *faculty of Economic, porto university, faculty of Economic and Business Administration (ISEG) and UECE*: 1-26.
- Nazari M A. (2000). The role of advertising in Atttiude change of students toward addiction of region 16 in Tehran (dissertation) Tehran. *faculty of psychology: University of Social Welfare and rehabilitation Sciences*.
- Nunnally JC, Bernstein IH. (1994). *Psychometric theory*, 3rd ed. NewYork: McGraw-hill, p 246.
- Nili, M.; Mousavi, S. and Rezazade, Sh. (2013), Relationship between vitslity of the role in the prevention of addiction in order to facilitate the social order and security in higher education. *World of Sciences Jornal, ISSN:10*, 62-70.
- Rodriguez-Post, A. and Berlepsch, V. von. (2014), Social Capital and Individual Happiness in Europa. *Jornal Happiness Stud, DOI 10*, 357-386.
- Shahab, L. and West, R. (2012), Differences in happiness between smokers, ex-smokers and never smokers: cross-sectional findings from a national household survey. *Drug and Alcohol Dependence, 121*(1-2), 38-44.
- Shiue, I. (2015), Self and environmental exposures to drinking, smoking, gambling or video game addiction are associated with adult hypertension, heart and cerebrovascular diseases, allergy, self- rated health and happiness: japanese general social Survey, 2012. *International jurnal of cardiology*, 181, 403-412.
- Trentacosti, F. (2011), social capital, happiness and social networking sites. Surfing Alone: do countries with higher number of users in online communities have higher happiness levels?. *university of Sussex, master of in development economics*, 1-88.